
Glagoli rekanja v Slovarju slovenskega knjižnega jezika

Nanika Holz

IZVLEČEK: V prispevku sta podana pregled glagolov, povezanih z govornimi dejanji, in njihova obravnava v Slovarju slovenskega knjižnega jezika.

ABSTRACT: The article brings an overview of the verbs describing speech acts and discusses their presentation in the Dictionary of Standard Slovenian.

1 Uvod

Prispevek v skrajšani obliki predstavlja problematiko, ki sem jo obravnavala v diplomski nalogi¹ z enakim naslovom. Gradivo je bilo zbrano po izdaji slovarja v eni knjigi (1994), saj v času zbiranja SSKJ še ni bil javno dostopen v elektronski obliki. Izhodiščno gradivo so predstavljale vse glagolske iztočnice; osnovni pogoj za izbor glagolov pa je bil, da opisujejo dejavnost pri tvorjenju besedil, ki se prenašajo po slušnem prenosniku (tj. govorno dejavnost). Pregledovanje slovarskih razlag in ponazarjalnega gradiva je pokazalo, da razmejitev med slušnim in vidnim prenosnikom ni vedno ostra; prav tako se lahko govorna dejavnost (*govoriti, reči, praviti*) družijo ali prekriva z mišljenjem (*dejati¹, dolžiti, izmodriti*), pisanjem (*citirati, očrtati, opisovati*) in delovanjem ali vedenjem (*bahati se, diplomatizirati, miriti*) – zato ne preseneča dejstvo, da mnoge tradicionalne slovnice vzporedno obravnavajo glagole rekanja in mišljenja, saj jih poleg enakih ali zelo podobnih skladenjskih vzorcev družijo še delno pomensko prekrivanje.

2 Glagoli rekanja v teoriji govornih dejanj

2.1 Raziskovanje govornih dejanj² se je po drugi svetovni vojni razmahnilo predvsem na angleškem govornem področju. Za začetnika te teorije štejemo filozo-

¹ Naloga je bila pripravljena pod mentorstvom prof. dr. Jožeta Toporišiča.

² Glede rabe izraza *govorno dejanje* oz. *govor(jenje)* prim. M. Križaj Ortar, Spremembe v publicističnem poročanju o prvotnih govornih dogodkih v Sloveniji med 1945 in 1996. *Jezik in čas*, Ljubljana 1996, 158.

fa in jezikoslovca J. L. Austina, ki je poskušal razvrstiti govorna dejanja na osnovi performativnih (izvršilnih) glagolov. Izrekanje teh glagolov naj bi pomenilo tudi izvajanje izrečenega; zanje je značilno, da nastopajo v 1. osebi ednine, v sedanjem času, povednem naklonu in tvornem načinu. Austin (1990, 126–139) je govorna dejanja razvrstil v 5 skupin:

a) **Verdiktivi (presojevalniki)**³ mu pomenijo izrekanje presoje, ocene, mnenja (to ponazarja s sojenjem na športnih tekmovanjih ali v sodni dvorani) – izrečene sodbe so lahko resnične ali neresnične, utemeljene ali neutemeljene, pravične ali nepravične. Glagoli, ki jih navaja za to skupino, so npr. *določiti, presoditi, oceniti, oprostiti, obsoditi*.

b) **Eksercitivni (spodbujevalniki, velevniki)** predstavljajo izrekanje odločitve za delovanje na določen način ali proti njemu, torej izrekanje, da naj nekaj bo tako, da naj naslovnik določeno dejanje opravi oz. ga ne opravi, pač v skladu s privolitvijo ali odklonitvijo. Za zgled so navedeni glagoli kot npr. *odsloviti, ukazati, rotiti, siliti, razglasiti, terjati, svetovati, moledovati, priporočiti*.

c) **Komisivi (zavezovalniki)** nalagajo tvorcu, da mora delovati na določen način; naštetni so npr. *obljubiti, predlagati, priseči, zagotavljati, izreči se, nasprotovati, zakleti se, privoliti*.

č) **Behabitivi (odzivalniki)** opisujejo odzive na obnašanje in odnos drugih, tj. opravičila, zahvale, sočustvovanje, pozdrave, želje, izzive. Navedeni so glagoli *opravičiti se, obžalovati, čestitati, grajati, pritoževati se, posloviti se, nazdraviti, želeli, nasprotovati* itd.

d) **Ekspozitivni (razpostavniki)** nastopajo v govornih dejanjih, v katerih razvijamo poglede, izpeljujemo argumente, pojasnjujemo rabo. To skupino členi avtor še na 7 podskupin, navaja pa npr. glagole (1) *pritrčiti, zanikati, opisati*; (2) *pripomniti, omeniti*; (3) *obvestiti, povedati, praviti, odgovoriti, zavrniti, vprašati*; (4) *izpovedati, poročati*; (5) *dopustiti, strinjati se, pomišljati si, oporekati*; (6) *popraviti, argumentirati*; (7) *preiti k, interpretirati, definirati, razlagati, formulirati, sklicevati se*.

V vseh petih skupinah nastopajo poleg glagolov in izrazov mišljenja predvsem glagoli rekanja – med ekspozitivni so v 3. podskupini navedeni prav tipični predstavniki te vrste.

Razvidno je, da vsi naštetni glagoli in izrazi kažejo določen odnos do vsebine povedanega in do naslovnika; ta odnos vzpostavlja razmerja, iz katerih izhaja razvrstitev govornih dejanj. Če ponovno pogledamo Austinove skupine, ugotovimo, da tvorec v teh razmerjih nastopa v enem od naslednjih položajev:

- a) naslovniku z izrekanjem posreduje svojo odločitev, presojo;
- b) naslovniku po svoji presoji priporoča ali odsvetuje;
- c) sam se zavezuje k določenemu ravnanju, obnašanju;
- č) odziva se na okoliščine ali na to, kar se dogaja naslovniku/tretji osebi, ali na početje naslovnika/tretje osebe;
- d) pojasnjuje svoje poglede, razloge.

³ Prevajalec Austinovega dela se je odločil le za podomačenje angleških izrazov, zato v oklepajih navajam možna slovenska poimenovanja.

Avtor se je zavedal, da prihaja do prekrivanja skupin in da lahko kar nekaj glagolov nastopa v več skupinah, saj je raba tista, ki določa, kateri pomen glagola je v besedilu površinsko izražen.

2.2 Z didaktičnega vidika je teorijo govornih dejanj ter vlogo in pomen glagolov rekanja pri nas obravnavala zlasti O. Kunst Gnamuš (1984, 56–66, 151–152). Pri razvrstitvi govornih dejanj je upoštevala tudi dognanja nekaterih drugih raziskovalcev – poleg Austina so to predvsem J. R. Searle, Th. Ballmer in W. Brennenstuhl.

2.2.1 Searle⁴ je, podobno kot Austin, oblikoval pet razredov govornih dejanj: izjavniki (assertives) sporočajo o dejanskih stanjih, velelniki⁵ (directives) so tvorčev poskus vplivanja na naslovnika, ki naj bi dejanje opravil oz. opustil, komisiivi (comissives) imajo enako vlogo kot pri Austinu – tvorec se z njimi zavezuje, da bo sam opravil oz. opustil določeno dejanje, izrazniki (expressives) podajajo duševna stanja in občutja, dejavniki (declaratives) pa združujejo tista govorna dejanja, pri katerih izrekanje pripelje do udejanjenja, torej izvršilnike kot so *krstiti*, *izobčiti*, *napovedati*.

2.2.2 Ballmer in Brennenstuhl⁶ sta oblikovala samo tri skupine govornih dejanj: opisniki (representatives) zastopajo prikazovalno, izrazniki (expressives) razodevalno in velelniki (directives) vplivanjsko vlogo jezikovnega znamenja. Storila pa sta še korak naprej in razvrstila glagole za izražanje govornih dejanj glede na pomen – nista se več omejevala samo na izvršilne glagole, ampak sta poleg glagolov za poimenovanje govornih dejanj – npr. *vprašati*, *ukazati*, *prositi* – upoštevala tudi take kot *lagati*, *nadlegovati*, *prosjati*, *šepetati*, *mrmrati*, *kričati*. Pri zadnjih uporabljamo za uresničitev govornega dejanja druga sredstva, saj zaznamujejo le vrsto govorne dejavnosti, njen namen ali učinek.

2.2.3 Za izražanje vplivanjske vloge sporočila se poleg izvršilnih glagolov uporabljajo še slovnična sredstva, npr. besedni red, stavčna intonacija, glagolski naklon, tako da govornih dejanj ni mogoče sistematično urediti le z razvrščanjem glagolov rekanja in mišljenja. Ob tej ugotovitvi se je O. Kunst Gnamuš odločila za razvrstitev po sporočilnih (sporočanjkih) namelih, kakršne želi udejanjiti tvorec.⁷ Predstavljene so štiri skupine: (1) govorna dejanja s predstavitveno sporočilno vlogo, (2) govorna dejanja z usmerjevalno sporočilno vlogo, (3) govorna dejanja z zavezovalno sporočilno vlogo in (4) govorna dejanja z izrazno sporočilno vlogo.⁸

⁴ J. R. Searle, A Classification of Illocutionary Acts. *Language in Society*, 5, 1976, 1–23.

⁵ Zaradi prekrivanja s poimenovanjem glagolske oblike bi bilo morda primerneje *velevalniki*.

⁶ Th. Ballmer, W. Brennenstuhl, *Speech Act Classification. A Study in the Lexical Analysis of English Speech Activity Verbs*, Berlin 1981.

⁷ Avtorica sicer uporablja izraz *sporočevalec*, vendar sem se zaradi poenotenja odločila za izraz *tvorec*.

⁸ Prim. J. Toporišič, *Slovenski jezik in sporočanje 1*, Maribor 1996, 199–200. V razdelku o stalnih oblikah jezikovnega sporočanja obravnava avtor tudi besedilne vloge, in sicer tri glavne in tri stranske. Glavne so: *prikazovalna* (pri drugih avtorjih zasledimo še *predstavitvena*, *spoznavna/kognitivna*, *simbolična*, *zaznamovalna/denotativna*, *nanašalna/referenčna*), *razodevalna* (*ekspresivna*, *čustvenostna*) in *vplivanjska* (*pozivna/apelativna*, *impresivna*, *velevanjska*, *konativna*) vloga; stranske pa so: *govornostnikova* (*stikovna*, *fatična*), *lepotna* (*estetska*) in *ojezikovna* (*metajezikovna*) vloga.

Na osnovi sporočanja namena so razvrščeni tudi glagoli rekanja, in sicer na glagole zatrjevanja, vpraševanja, odgovarjanja, velevanja in obljubljanja – to so osnovne skupine; poleg tega lahko ti glagoli opisujejo način govorenja (kot taki so lahko nevtralni ali čustveno obarvani, npr. *kričati : rjuti*) ali pa gibanje oz. delovanje, ki poteka hkrati z govorenjem.

2.3 Tudi drugod na slovanskem jezikovnem območju so se raziskovalci posvečali glagolom rekanja in teoriji govornih dejanj. Na Češkem se je s tem ukvarjal predvsem O. Šoltys, ki je svoja spoznanja objavil v razpravi *Verba dicendi a meta-jazyková informace* (1983).

Pojem metajezikovne vloge je v jezikovlje vpeljal strukturalist R. Jakobson,⁹ njegova shema sporočanja in iz nje izhajajoča razporeditev jezikovnih vlog pa sta Šoltysu služili kot izhodišče za razvrščanje jezikovnih sredstev.

Po opredelitvi metajezikovne vloge v prvem poglavju je avtor v naslednjem poglavju postavil hipotezo, da glagoli rekanja vsebujejo podatke, ki jih je mogoče razbrati iz pomenske analize in jih lahko štejemo za metajezikovne. Za preverjanje hipoteze je bilo izpisano češko jezikoslovje tako, da sta upoštevana sinhroni in diahroni pregled glagolov rekanja, ta zbirka pa je bila dopolnjena še z izpisi drugih raziskovalcev, s podatki iz frekvenčnega slovarja¹⁰ in s stilistično opredelitvijo, celoten korpus pa je bil preverjen še s slovarjem knjižnega jezika.¹¹ Pri izpisovanju je avtorju kot kriterij služila definicija glagolov rekanja F. Daneša, ki izhaja iz skladenjske vloge teh glagolov.¹²

Ob pregledu zbranega gradiva je Šoltys ugotovil, da se največ glagolov rekanja pojavlja v izpisih iz pripovedne proze, leposlovja za mladino in dramatike, manj jih je v pesmih, zapisih govora in publicističnih besedilih, najmanj pa v strokovni in znanstveni literaturi.

V tretjem poglavju je Šoltys razvrstil zbrane glagole rekanja glede na vsebovane metajezikovne podatke – analiza je potrdila, da so ti glagoli res sredstva za posredovanje metajezikovne vloge, kar pomeni, da prenašajo zelo pomembne podatke o jeziku, govoru (realizaciji jezika) in o govornem dejanju. Kar 84 % izpisanih glagolov se pojavlja v spremnih stavkih, zato se je avtor posvetil tudi vlogam teh stavkov v besedilu in ugotovil, da spremni stavek in dobesedni navedek tvorita celoto. Spremni stavek namreč vsebuje tiste podatke, s katerimi se smiselno dopolni vsebina dobesednega navedka, in tako skupaj postaneta samostojna enota znotraj besedila. Šoltys je nato ob primerih pokazal, kako se lahko obvezne sestavine spremnega stavka na različne načine nadomestijo oz. izpustijo. Kot obvezne sestavine, ki jih prinaša spremni stavek, štejemo poleg glagola rekanja (tj. glagola, ki izraža govorno dejavnost) še podatek o tvorcu in naslovniku, medtem ko podatek o načinu sporočanja ali okoliščinah ni nujno sestavni del spremnega stavka. Šoltys prikazuje

⁹ R. Jakobson, *Linguistics and Poetics. Style in Language*, London 1960, 350–377.

¹⁰ Gre za tipkopis H. Šindlerové *Seznam najfrekvenovanějších sloves*, ki ga je l. 1968 pripravila na Karlovi univerzi v Pragi.

¹¹ *Slovník spisovného jazyka českého*, Praga 1960–71.

¹² F. Daneš, *Verba dicendi a výpovědní funkce. Studia slavica Pragensia*, Praga 1973, 115–125.

zamenjavo oz. izpust teh sestavin v šestih korakih: (1) Tvorec ali naslovnik sta kot obvezni sestavini zastopana z metaforo ali metonimijo: »*Mohli bychom být přátelé,*« *řikalo její oko.* (2) Namesto obveznih sestavin so opisane kretnje ali drža: *Karel se mu uklonil: »...« Mával nad ním rukou: »...«* (3) Obvezne sestavine zamenjuje opis dejanja: *Klára vběhla do pokoje: »Kde je Jiří?«* (4) V spremnem stavku so opisane okoliščine: *Mraky se zlověstně kupily: »Budeme muset jít domů, abychom nezmožili.«* (5) Prikazan je kraj dogajanja: *Od obzoru k obzoru se rozprostírala pole: »Jak se cítíš?«* (6) Vse sestavine so opuščene, nastopa t. i. ničti spremni stavek. »*Nezapomeň!*« *Vlak odjížděl a Jiří mával rukou.* (Šoltys 1983, 94–95)

V zadnjem poglavju so najprej opisane vloge spremnih stavkov v besedilu: določevalna, opisna (predmetna ali metajezikovna), povezovalna, sobesedilnoorientacijska, navezovalna (ali napovedovalna) ter uvajalna – zadnji izraz je dejansko nadrejen vsem prej naštetim in hkrati poimenuje osnovno vlogo spremnih stavkov. Sicer pa je avtorja zanimalo predvsem, ali je rekanjske glagole mogoče uporabiti kot besedilne določevalnice. Primerjalni izpis dveh leposlovnih del je pokazal, da je to mogoče: nevtralni glagoli kot *mluvit, odpovédět, ptat se, řici, souhlasit* so bili uporabljani v prijateljskem pogovoru, zazanamovani, npr. *bouřit, jásat, křičet, odseknout, vrěštět* pa v prepiru (Šoltys 1983, 121–122).

Avtor je v razpravi deloma upošteval teoretična dognanja svojih predhodnikov (npr. Austina, Searla, Jakobsona, Bühlerja), večina dela pa temelji na analizi izpisanih (leposlovnih) besedil. Ob slovarjih je Šoltys preučeval posamezne glagole; znotraj besedila je raziskoval vlogo spremnih stavkov in dobesednih navedkov ter ugotovil, da ti v besedilu ustvarjajo zaključene enote, ki se osamosvajajo, po drugi strani pa imajo spremni stavki (in z njimi glagoli rekanja) povezovalno vlogo, saj dele proznega besedila povezujejo v novo celoto.

2.4 Glagole rekanja je podrobno obravnaval tudi Z. Greń v delu *Semantyka i składnia czasowników oznaczających akty mowy w języku polskim i czeskim* (1994). Razprava se navezuje na Šoltysovo, saj je avtor po metodologiji kontrastivne analize soočil glagole rekanja v poljščini in češčini, predvsem njihovo pomensko stran in skladenjske vzorce, v katerih se pojavljajo. Tako je želel shematično prikazati pomensko polje govora in izdelati za oba jezika uporaben tipološki model glagolov, ki označujejo govorna dejanja; upošteval je tako glagole rekanja v ožjem smislu (*verba dicendi sensu stricto*) kot glagole rekanja v širšem smislu (*verba dicendi sensu largo*).¹³ Glagoli rekanja v ožjem smislu so tisti glagoli, ki označujejo predvsem tvorjenje besedil in sporočanje podatkov s pomočjo govornega jezika; glagoli rekanja v širšem smislu pa so tisti, ki označujejo sporočanje procese sploh – tu uporabljeni kod (vez) ni nujno jezikovni oz. prenosnik ni slušni.

Ob analizi gradiva je Greń oblikoval štiri skupine glagolov, ki označujejo govorna dejanja:

¹³ Kot preskus za glagole rekanja v ožjem smislu navaja Greń na str. 22 tvorbo nesprejemljivih tautologij tipa **Jan powiedział mówiąc, szeptał mówiąc*, medtem ko pri glagolih rekanja v širšem smislu do takih tautologij ne pride, npr. *X poinformował nas o tym mówiąc tylko dwa słowa: »To koniec!«*. Pri zadnjih je mogoče uporabiti tudi drug prenosnik, npr. *Poinformował nas listownie*, pri prvih pa ne: **Szepnął nam listownie*.

a) Nevtralni glagoli rekanja v ožjem smislu, ki označujejo izključno rabo jezikovnega koda in slušnega prenosnika (*mówić*).

b) Glagoli rekanja v ožjem smislu, ki označujejo način govorjenja. To so eliptični glagoli, nastali po metonimiji (*mówić szeptem* → *szeptać*) ali metafori (*szcze-kać jak pies* → *szcze-kać*). Tako kot pri prvi skupini sta nujna jezikovni kod in slušni prenosnik.

c) Glagoli rekanja v širšem smislu, katerih vloga je uresničitev sporočanj-skega dejanja. Nujna je raba jezikovnega koda, prenosnik pa je lahko slušni ali vidni (*oznajmić*).

č) Glagoli, pri katerih nastopa raba jezika kot spremljevalna dejavnost; ta je lahko bolj, manj ali enako pomembna v primerjavi z drugo dejavnostjo, ki jo glagol zaznamuje (*pożegnać się*). Jezikovni kod je pri tej skupini zamenljiv z drugim in ni odvisen od prenosnika.

Pri izdelavi tipološkega modela glagolov rekanja za poljski in češki jezik je Greñ ugotovil precej podobnosti pri pomenih; večje razlike so se pokazale pri skladenjskih vzorcih (vezljivost, odprta delovalniška mesta).

Poleg navedenih razprav o govornih dejanjih in glagolih, ki ta dejanja opisujejo, obstaja še vrsta prispevkov s to tematiko, tako na germanskem (predvsem anglo-ameriškem) kot na slovanskem jezikovnem območju. Nekateri raziskovalci so se oprli na filozofska izhodišča, drugi so se posvetili psihološki in sociološki strani govornih dejanj, tretji so preučevali jezikovno gradivo, zbrano v prozih in besedilih in slovarjih. Različni pristopi kažejo, da je področje govornih dejanj in z njimi povezanih glagolov rekanja zelo razčlenjeno in ga je mogoče preučevati pomenoslovno, skladenjsko, stilistično, slovaropisno, sociološko itd. oziroma v povezavi dveh ali več strok.

3 Razvrstitev glagolov rekanja po pomenih v SSKJ

Pri določanju rekanjskih glagolov sem izhajala iz razlag in ponazarjalnega gradiva v SSKJ, zato sem najprej primerjala geselske članke pri iztočnicah *govoriti*, *reči*, *vprašati*, *odgovoriti*, *povedati*, *praviti* in *pripovedovati*. Razlage in ponazarjalno gradivo naštetih glagolov sem uporabila kot kriterij pri iskanju preostalih glagolov rekanja, poleg tega pa sem pri zbiranju preverjala še, ali je posamezen glagol mogoče uporabiti v spremnem stavku premega govora in ali dejavnost, poimenovana s tem glagolom, pomeni prenašanje jezikovnih sporočil po slušnem prenosniku. Seveda tudi pri t. i. osnovnih glagolih rekanja oz. glagolih rekanja v ožjem smislu vsi pomeni ne označujejo govorne dejavnosti (tj. tvorjenja besedil za slušni prenosnik), npr. *govoriti* je v 3. pomenu razložen z 'znati, obvladovati jezik, zlasti v govorjeni obliki' (drugače je pri glagolih *francozovati*, *hrvatiti*, *nemčevati*, ki so razložljivi z 'govoriti [tuji] jezik'). *Reči* je v 8. pomenu glagol mišljenja (razložen z 'misлити, meniti'), kar je primer za prehajanje govorne dejavnosti v mišljenjsko (lahko je tudi obratno), s čimer se poleg pomenoslovja ukvarja še psiholingvistika.¹⁴

Podobno glagol *vprašati* v 1. pomenu lahko označuje tudi rabo pisnega prenosnika, *odgovoriti* v 2. pomenu petje, *izraziti* v 1. pomenu pa še pisno sporočanje ali sporočanje s kretnjami.

V razdelku o glagolih rekanja v teoriji govornih dejanj je prikazanih nekaj različnih načinov razvrščanja govornih dejanj in z njimi povezanih glagolov rekanja. Glagole rekanja iz SSKJ je po razlagah in ponazarjalnem gradivu (tj. po pomenuh) mogoče razvrstiti v dve večji skupini: na eni strani so glagoli rekanja v ožjem smislu, na drugi pa glagoli rekanja v širšem smislu.¹⁵ Pri razvrščanju v skupine in znotraj njih je vedno upoštevan le en pomen, podpomen oz. pomenski odtenek posameznega glagola, zato se lahko isti glagol pojavi v več podskupinah, pač glede na to, katero pomensko sestavino zaznamo kot najbolj pomembno.

3.1 Glagoli rekanja v ožjem smislu

Med glagole rekanja v ožjem smislu prištevam tiste, ki poimenujejo predvsem dejavnost za tvorjenje besedil samo in kažejo na rabo slušnega prenosnika. Navznoter jih členim na tri skupine (primeri so pri vseh skupinah navedeni v abecednem redu):

a) osnovni nezaznamovani glagoli, npr. *govoriti*, *odgovoriti*, *praviti*, *pripovedovati*, *reči*, *vprašati*;

b) zaznamovani glagoli s pomenom osnovnih glagolov, npr. *barati* star., *cmevkati* slabš., *čivkati* slabš., *gagati* pog., slabš., *kvakati* nizko, *peti* ekspr., *regljati* slabš., *zakrakati* slabš.;

c) glagoli (nezaznamovani in zaznamovani) z dodatnim podatkom o načinu izvajanja dejavnosti za tvorjenje besedil, npr.:

- za tiho govorjenje: *momljati*, *mrmljati*, *mrmrati*, *šepetati*, *šepniti*, *zaprestiti*;
- za glasno govorjenje: *dreti se*, *javkati*, *klicati*, *kokodakati*, *kričati*, *tuliti*, *vreščati*;
- za posebnost oz. napako v izgovoru: *fafljati*, *gognjati*, *grkati*, *jecljati*, *sesljati*;
- za živahno, lahkotno ali brezskrbno govorjenje: *čebljati*, *čebnrjati*, *čevrljati*, *drobiti*, *gostoleti*;
- za jezno, zadirčno govorjenje: *bevskati*, *lajati*, *regljati*, *renčati*, *revskati*;
- za nerazločno govorjenje: *godljati*, *godrnjati*, *golčati*, *gondrati*, *momljati*, *mrčati*.

3.2 Glagoli rekanja v širšem smislu

V skupino glagolov rekanja v širšem smislu uvrščam vse tiste glagole, pri katerih se po eni strani govorna dejavnost prepleta z mišljenjem, vedenjem, kretnjami ali premikanjem, po drugi strani pa kažejo na rabo tako slušnega kot vidnega prenosnika – torej opisujejo splošne sporočanje procese. Pogosto so v SSKJ pomenu glagolov v tej skupini razloženi po obrazcih 'izražati/izraziti kaj', '(z besedo/besedami, z govorjenjem) delati/narediti kaj'. Naj naštejemo večje pomenske skupine:

a) sporočati določeno vsebino sploh (prikazovalni/razpostavni glagoli): *avizirati*, *javiti*, *najaviti*, *napovedati*, *naznaniti*, *obvestiti*, *odpovedati*, *opozarjati*, *opra-*

¹⁵ Poimenovanje skupin je povzeto po Greñovi razpravi, kriteriji za razvrščanje pa temeljijo na razlagah pomenov v SSKJ.

vičevati, osvestiti, ovaditi, oznanjati, pojasniti, priglasiti, prijaviti, priznati, razglasiti, razkriti, razlagati, razodeti, razširiti, seznaniti, spominjati, sporočiti, telefonirati, utemeljevati, zatožiti, zavajati, zavračati;

b) izražati mnenje, prepričanje, stališče, oceno (presojevalni glagoli):

- na splošno: *deklarirati, demantirati, izjasniti se, izjaviti, izreči se, manifestirati, negirati, obdolžiti, oceniti, odpovedati se, priznati, razsoditi, svetovati, tajiti, trditi, zanikati, zavračati;*

- pohvalno, pozitivno: *dvigati, hvaliti, izdvajati, komplimentirati, laskati se, nahvaliti, pohvaliti, poveličevati, renomirati;*

- pohvalno o samem sebi ali svoji lastnini, negativno: *bahati se, bahatiti se, hvaliti se, imeniti se, izprsavati se, izprsi se, koračiti se, korajžiti se, napenjati se, napeti se, naraščati se, postaviti se, postavljati se, razprsi se, sračiti se, trkati se;*

- kritično, negativno: *kritizirati, mesariti, obdelati, obdelovati, obgodrnjati, obregati se, otresati se, ožigosati, udariti;*

- žaljivo, sramotilno: *blatiti, difamirati, klevetati, mazati, natolcevati, obmetati, obrekovati, odrekati, ogovarjati, ogrđiti, oklevetati, onečastiti, onečediti, opljuvati, opravlјati, osirati, osramotiti, osrati, osvinjati, ožirati, razžaliti, sramotiti, umazati, žaliti;*

c) izražati zavezanost k čemu (zavezovalni glagoli): *obljubiti, obljublјati, priseči, priveriti se, veriti se, zakleti se, zaklinјati se;*

č) izražati prošnjo, željo, zahtevo (velelno-želelni vplivnjski glagoli):

- na splošno: *apelirati, naročati, odrediti, opominјati, opozarјati, pritiskati, prositi, sklicati, terjati, urgirati, voščiti, zahtevati, zaprositi, želeti;*

- vsilјivo: *beračiti, gnјaviti, krniflati, lotiti se, moledovati, nadlegovati, napasti, navijati, obdelati, obdelovati, pregovarјati, pritiskati, privijati, prosjačiti, rotiti;*

d) izražati spodbudo (spodbujevalni vplivnjski glagoli):

- pozitivno: *bodriti, hrabriti, junačiti, korajžiti, navijati, opogumiti, opogumlјati, osrčevati, podžgati, spodbadati, spodbujati, srčiti, tolažiti;*

- negativno: *dražiti, hujskati, izzivati, kujonirati, kuriti, nahujskati, nakačiti, podžgati, provocirati, razdražiti, ščuvati;*

e) izražati nestrinjanje, nezadovoljstvo, jezo (zavračalni vplivnjski glagoli): *gnevati se, groziti se, hreniti se, ihtiti se, jajcati se, jeziti se, koziti se, kregati se, kričati, lužiti, mrmrati, nadevati, nergati, oblagati, obregati se, okrcati, okrtačiti, opitati, opominјati, ošvrkavati, otresati se, ozmerјati, ožirati, pestiti, razkoračiti se, regniti, rentaćiti, repenčiti se, robiti, rohneti, roјiti, rotiti se, sporeči se, spotakniti se, spovedati, sršiti se, špotati, togotiti se, ujedati se, vpiti;*

f) z govornjem (glagoli izpolnitve namena):

- skušati kaj doseči, dobiti: *lagati, oblegati, obletavati, sitnariti, zareči, zavzemati se;*

- kaj doseči, dobiti: *izbarantati, izberačiti, izbrbati, izciganiti, izcuzati, izgovarјati si, izgovoriti, izlagati, izlisjačiti, izprositi, izspletkariti, izvablјati, izviti, izvleči, izzvijačiti, izzvitorepiti, nagnati, naprositi, priklicati, priprositi, privabiti, razganјati, razpoditi, vbiti, zavajati, zbohnati;*

- zadostiti potrebi po čem: *izbruhati, nabrbrati se, načebljati se, načvekati se, nagovoriti se, naklepetati se, nakleti se, nakričati se, napridigati se.*

H glagolom rekanja v širšem smislu lahko prištejemo še take s pomenom 'premikati se ob govorjenju' (načeloma so to glagoli premikanja), npr. *doprašati se, prigodrnjati, pripravšati se, prirentačiti, prirobantiti, priščebetati, pristokati*, in take, ki nastopajo v vlogi rekanjskih glagolov v oslavljenem pomenu, npr. *dati, iznesti, nameniti, obsipati, postaviti*, ali po izpustu (elipsi), npr. *končati, nadaljevati, skleniti, začenjati, začeti*.

4 Tematske skupine glagolov rekanja

Glagole rekanja je mogoče razvrščati tudi po drugih skupnih lastnostih. Naj kot primer prikažem tri take skupine glagolov. Pri vsaki skupini najprej navajam značilnosti, na osnovi katerih se glagoli združujejo, sledi razdelitev na podskupine (po razlagah v SSKJ), na koncu pa so po abecedi navedeni vsi glagoli iz posamezne skupine.

4.1 Glagoli s kvalifikatorjem lingvistično

Teh 13 glagolov sodi med strokovno izrazje s področja jezikoslovja. Zaznamujejo predvsem prvine iz glasoslovja (*artikulirati, elkati, švapati*) in naglasoslovja (*akcentuirati, akutirati, cirkumfektirati, naglaševati*). Pomensko jih lahko razložimo s tremi obrazci:

- izgovarjati sploh: *artikulirati, izgovarjati, izgovoriti*;
- izgovarjati značilni glas: *akati, elkati, okati, švapati*;
- izgovarjati glas ali glasove na določen način: *akcentuirati, akutirati, cirkumfektirati, naglaševati, slekati*.

Glagoli: *akati, akcentuirati, akutirati, artikulirati, cirkumfektirati, elkati, izgovarjati, izgovoriti, izpahovati, naglaševati, okati, slekati, švapati*.

4.2 Glagoli, ki opisujejo posebnosti v izgovoru

Ta skupina 25 glagolov označuje poseben, navadno nepravilen način izgovora (z vidika normiranega govora) posameznega glasu ali celih besed ali večjih besedilnih enot; te nepravilnosti so lahko posledica prirojene napake (*jecljati*), nesreče (*jecati*), pijanosti (*šešljati*) ali strahu, zadrege (*jecati*), lahko pa so popolnoma normalen pojav v posameznem narečju (*pogrkovati*; prim. še *slekati* in *švapati*). Po razlagah jih je mogoče razdeliti v pet skupin:

- izgovor s prizvokom glasu f: *faflati*;
- izgovor z nosljanjem: *gognjati, hohnjati, nosljati*;
- izgovor glasu r v zadnjem delu ustne votline: *grkati, pogrkovati*;
- zamenjavanje sičnikov s šumevci in obratno: *šešljati, šušnjati; sesljati, zezljati*;
- sunkovit izgovor s ponavljanjem zlogov: *jecljati, zajecati*.

Glagoli: *fafljati, gognjati, grkati, hohnjati, izjecati, izjecljati, jecati, jecljati, nosljati, pogrkvati, pogrkniti, pogrkovati, pojecljavati, ponosljati, posesljati, sesljati, šešljati, šušljati, šušnjati, zahohnjati, zajecati, zajecljati, zanosljati, zasesljati, zezljati*.

4.3 Glagoli, ki opisujejo govorjenje in živalsko oglašanje

Na splošno bi te glagole lahko označili kot posnemovalne, saj poskušajo čim bolj natančno podati zvočno podobo oglašanja. V SSKJ je 189 takih glagolov, vrstni red pomenov (človeško govorjenje/oglašanje : živalsko oglašanje) ni enak pri vseh glagolih – človeško je na primer na prvem mestu pri *brbljati*, *čebrenjati*, *kričati*, živalsko pa pri *bevsinati*, *gagati*, *kvakati*. Po razlagah pomenov, ki se navezujejo izključno na živalsko oglašanje, je mogoče zbrane glagole razdeliti v naslednje skupine:

a) razlaga navaja splošen opis oglašanja: ‘dajati [X] glas/glasove’ ali ‘oglašati se z [X] glasom/glasovi’, kjer je X lastnostni pridevnik, npr. *cvileč*, *odsekan*, *tanek* (*cmevkati*, *javkati*, *lajati*, *mrčati*, *presti*);

b) razlaga navaja določen glas (tj. posnemovalni medmet), s katerim se žival oglašča (*ceketati*, *gagati*, *kokotati*, *meketati*, *rigati*);

c) razlaga navaja oglašanje z glasom, ki je zapisanemu glasu (posnemovalnemu medmetu) podoben (*sikati*, *žežnjati*).

Drugo in tretjo skupino družijo razlaga, ki dejansko navaja posnemovalni medmet, le da je v SSKJ namesto tega poimenovanja uporabljen izraz ‘glas’.

Zanimivo je, da je največ primerov s ptičjim oglašanjem; od posameznih živali je največ primerov za psa, sledijo mu medved, maček, kokoš, žaba, muren; veliko živali se pojavi samo enkrat, npr. tigar, veverica, ovca, sova. Zbrani glagoli tako opisujejo poleg človeškega govorjenja še oglašanje drugih sesalcev, ptičev, žuželk, plazilcev in dvoživk. Pomeni za človeški govor so ali neoznačeni, npr. *cviliti*, *čebljati*, *čebrenjati*, *godrnjati*, *klicati*, *vabiti*, ali pa označeni z:

a) pomenskim kvalifikatorjem (preneseno: *grleti*);

b) stilno-plastnim kvalifikatorjem (knjižno: *ruliti*, *vzkrikati*, *zaruliti*; narečno: *jaskati*, *lajati*, *sračiti se*, *ščeketati*, *večati*; narečno primorsko: *njurit*; narečno vzhodno: *mrčati*, *regetati*, *zagolčati*);

c) ekspresivnim kvalifikatorjem (ekspresivno: *brbljati*, *cvrčati*, *drobiti*, *godljati*, *peti*, *žgoleti*, *žužnjati*; nizko: *gagniti*, *izlajati se*, *krakati*, *rigniti*; slabšalno: *bevsniti*, *ceketati*, *kokotati*, *meketati*, *režati*, *tuliti*, *žlobudrati*);

č) časovno-frekvenčnim kvalifikatorjem (redko: *čvrljati*, *kregati se*, *kresati*; starinsko: *sovhati*, *udelavati*, *vriščati*, *žvrgljati*; zastarelo: *golčati*, *grliti*);

d) kombinacijo slovničnega in stilno-plastnega ali ekspresivnega kvalifikatorja (prehodno, narečno: *lajati*; prehodno, ekspresivno: *prskati*, *prskniti*; prehodno slabšalno: *trobiti*, *zatrobiti*);

e) kombinacijo naštetih kvalifikatorjev (pogovorno, ekspresivno: *čivkniti*, *oblajati*, *pihati*; pogovorno, slabšalno: *čukati*, *gagati*; ekspresivno, redko: *klopotati*, *zaklopotati*; navadno ekspresivno: *klepetati*, *momljati*, *zamomljati*).

Največ glagolov ima kvalifikatorja ekspresivno oz. slabšalno; nekateri imajo posamezne pomene, podpomene ali pomenske odtenke zaznamovane z različnimi kvalifikatorji, kot na primer *čivkati*, *gosti*, *žlobudrati* (slabšalno in ekspresivno) ter *lajati* (slabšalno in nizko in prehodno, narečno); če je pomen razložen z nadrejeno sopomenko in ima ta ekspresivni kvalifikator, velja isti kvalifikator tudi za podrejeno besedo, čeprav ni posebej zapisan (*bevsniti*).¹⁶ Zanimivo je, da glagola *čebljati*

in *čebrijeti* v prvem pomenu nista označena z ekspresivnim kvalifikatorjem, čeprav pomen ni nevtralen – verjetno gre za nedoslednost pri redakciji geselskih člankov.

Naj opozorim še na nekaj posebnosti in zanimivosti: z eno zvezdico (*) so označeni tisti glagoli, kjer SSKJ navaja primere samo za neartikulirano človekovo oglašanje, torej ne za govorjenje v ožjem smislu, npr. *cmevkniti*, *puhniti*; z dvema zvezdicama (**) so označeni tisti glagoli, kjer je v SSKJ živalsko oglašanje prikazano implicitno – opisano je s primero 'oglašati se kot [žival]', npr. *dreti se*, *godrnjati*; pri *njuriti* en sam primer kaže hkrati na človeško in živalsko oglašanje; 'oponašati [žival]' npr. *sovkat*. Nekateri primeri niso jasni, zato ne moremo ugotoviti, ali opisujejo samo neartikulirano oglašanje oz. samo govorjenje (*grleti* – lahko artikuliran govor, če primerjamo z *gruliti*, *čeblijeti*). Ponekod SSKJ navaja primere tako za artikulirano kot neartikulirano človekovo oglašanje, npr. *cmevkati*, *čeblijeti*, *oglasiti se*, *zakokodakati*). Pri *sračiti se* naletimo na problem pomenske opredelitve, saj sta v prvi glavni razlagi navedena pomena 'postavljati se', 'bahati se', ki lahko opisujeta tako bahavo govorjenje kot vedenje, v drugi pa 'dreti se' – primer za žival je jasen, medtem ko gre pri pomenskem odtenku verjetno za neartikulirano oglašanje.

Glagoli: *bevskati*, *bevskniti*, *bevsniti*, *brbljati*, *brundati*, *cekatati*, *cmevkati*, *cmevkniti**, *cviliti**, *cvrčati*, *cvrkatati*, *čeblijeti*, *čebrijeti*, *čevrljati*, *čivkati*, *čivkniti*, *čukati*, *čvrljati*, *dreti se***, *drobiti*, *gagati*, *gagniti*, *godljati***, *godrnjati***, *golčati*, *gondrati*, *gosti*, *gostoleti*, *grčati*, *grkati*, *grleti*, *grliti*, *gruliti*, *hrkati*, *hropsti*, *izlajati se*, *izpeti*, *jaskati*, *javkati*, *javkniti*, *javskati*, *kikirikati*, *klepati*, *klepetati*, *klicati*, *klopotati*, *kokodajsati*, *kokodajskati*, *kokodajsniti*, *kokodakati*, *kokotati*, *krakati*, *krakniti*, *kregati se*, *kresati*, *kričati*, *krikati*, *kvakati*, *kvakniti*, *lajati*, *meketati*, *momljati*, *mrčati*, *nalajati*, *njuriti***, *oblajati*, *oddrobiti*, *oglasiti se*, *oglašati se*, *oponašati*, *peti*, *pihati*, *pihniti*, *piskniti*, *pogodrnjati*, *pogodrnjavati*, *prepevati*, *prepirati se*, *presti*, *prhniti*, *prigodrnjati*, *priklicati*, *priščebetati*, *prskati*, *prskniti*, *puhati*, *razkrakati se*, *razlajati (se)*, *regetati*, *regljati*, *renčati*, *revsati*, *revskati*, *revskniti*, *revsniti*, *rezgetati*, *režati*, *rigniti*, *rjoveti*, *rjuti*, *ruliti**, *sikati*, *sikniti*, *sopsti*, *sovkat***, *sračiti se*, *ščebetati*, *ščeblijeti*, *ščeketati*, *ščekniti*, *trobti*, *tuliti*, *udelavati**, *vabiti*, *večati*, *vikati*, *vreščati*, *vriščati*, *vzkrikati**, *zabevskati*, *zablejati*, *zabrundati*, *zacviliti**, *začeblijeti*, *začivkati*, *zadirati se*, *zadreti se*, *zagagati*, *zagolčati*, *zagosti*, *zagostoleti*, *zagrčati*, *zagruliti*, *zahrkati*, *zahreščati*, *zahropsti*, *zajaskati*, *zajavkati*, *zakhirikati*, *zaklepetati*, *zaklopotati*, *zakokodajsati*, *zakokodakati*, *zakrakati*, *zakrehati*, *zakruliti*, *zakukurikati*, *zakvakati*, *zalajati*, *zameketati*, *zamomljati*, *zamrčati*, *zapeati*, *zapihati*, *zapiskati*, *zapresti*, *zaprhati*, *zapuhati*, *zaregljati*, *zarenčati*, *zarevsati*, *zarevskati*, *zarežati*, *zarjoveti*, *zarjuti*, *zaruliti**, *zasikati*, *zasikniti*, *zasopsti*, *zaščebetati*, *zatrobti*, *zatuliti*, *zavečati*, *zavijati*, *zavikati*, *zaviti*, *zavreščati*, *zažgoleti*, *zažuboreti*, *zažvrgoleti*, *zrigati se*, *žežnjati*, *žgoleti*, *žlobudrati*, *žuboreti*, *žužljati*, *žužnjati*, *žvrgljati*, *žvrgoleti*.

5 Pregled glagolov rekanja po besedotvornih skupinah

V Slovenski slovnici so za tvorbo glagolov navedeni naslednji načini (Toporišič 1991, 119–123, 158–169, 286): izpeljava (iz samostalnika, pridevnika, glago-

la, medmeta, predložne oz. predslonske zveze), zlaganje in sestavljanje. Tukaj so prikazane tiste skupine oz. podskupine, za katere je bilo med zbranimi glagoli mogoče najti ustrezne primere.

5.1 Izpeljava glagola iz samostalnika

Pomeni so:

- a) delati to, kar pove podstava: *akcentuirati, frazariti, ovinkariti*;
- b) biti to, kar pove podstava: *hinavčevati* (v SSKJ način vedenja in govorjenja);
- c) imeti opraviti s tem, kar pove podstava: *basniti*;
- č) delati kot tisto (posnemati tistega), kar poimenuje podstava: *francozovati, hrvatiti, italijančiti, nemčevati, nemškovati*;
- d) govoriti značilno besedo ali glas: *dušati se, elkati, primojdušati se, priveriti se, sesljati, šušljati*;
- e) delovati z lastnostjo podstave: *čenčati, gobcati, gobezdati*;
- f) delati koga za kaj: *bedačiti* (v SSKJ razložen z 'neumno govoriti');
- g) uporabljati imenovano sredstvo: *bičati* (prenesen pomen – 'ostro grajati').

5.2 Izpeljava glagola iz pridevnika

Primer za to vrsto izpeljave je *gostoleti*, kar pomeni 'dajati tak glas, kot pove podstava' (v SSKJ 'žvrgoleti', 'peti' – *žvrgoleti* je razložen z 'oglašati se s prijetnimi, visokimi glasovi, spreminjajoč višino' in 'živahno, lahko govoriti, pripovedovati').

5.3 Izpeljava glagola iz glagola

V to skupino sodijo izpeljava nedovršnikov iz dovršnikov in obratno¹⁷ ter izpeljava z manjšalnimi, ljubkovalnimi ali slabšalnimi medponami:

- a) predponska izpeljava dovršnikov iz nedovršnikov: *hohnjati* → *zahohnjati, jecljati* → *izjecljati, nosljati* → *ponosljati, sesljati* → *posesljati*;
- b) izpeljava nedovršnikov iz dovršnikov z menjavo glagolske pripone: *besediti* → *besedovati, bevskniti* → *bevskati, cmevkniti* → *cmevkati, dostaviti* → *dostavljati*;
- c) izpeljava predponskih nedovršnikov iz dovršnikov: *izgovoriti* → *izgovarjati, najaviti* → *najavljati, pojecljati* → *pojecljavati, pogrhati* → *pogrkvati*;
- č) izpeljava nedovršnika iz dovršnika z nadomestnim korenem: *reči* → *govoriti, praviti* (*rekati* je zastarelo);
- d) manjšalno medpono *-k-* najdemo pri glagolih *kokodajskati, proskati* in *norčkati se* (ti glagoli imajo v SSKJ slabšalen pomen);
- e) večalno-slabšalne medpone so npr. *-anč-, -ast-, -avh-, -ih-, -ič-*: *govorančiti, hlastniti, zahlastati, pravhati se, sopihniti, udrihati, zasopihati, besedičiti, duhovičiti, govoričiti, hvaličiti, jezičiti, pleteničiti, umetničiti*.

5.4 Izpeljava glagola iz medmeta

Tako izpeljani glagoli lahko:

- a) posredujejo slušni vtis, ki ga povzroča medmet: *brenkniti*;

¹⁷ Prim. J. Toporišič, Glagolske »sestavljenske« iz zveze glagol + predložna zveza. *Razprave XV*, Ljubljana 1996, 109–123.

b) opisujejo glas ali oglašanje živega bitja: *bevsinati, cvrčati, čukati, gruliti, kikirikati, regljati*;

c) pomenijo 'govoriti značilno besedo': *ahati, ahniti, hmcati, ohati, uhati*.

5.5 Zlaganje glagolov

Primeri zloženih rekanjskih glagolov so: *dolgoveziti, golomišiti, gostobesediti, krasnosloviti, leporečiti, licemeriti, motoglaviti, sladkoustiti se, slepomišiti, širokoperiti se, širokorititi se, širokoustiti (se)*.

5.6 Predpone pri glagolih rekanja

Predpone lahko služijo za izpeljavo dovršnih glagolov iz nedovršnih, pri sestavljanju pa poleg dovršnosti dajejo še nove pomene, npr. *dopovedati* 'uspešno povedati', 's povedanim kaj doseči'; *doreči* 'reči, povedati do konca'; *izbruhati* 'na tak način povedati, spraviti iz sebe'; *izšepetati* 'šepetaje povedati do konca'; *nakleti se* 'doseči zadostno mero pri preklinjanju', 'zadostiti potrebi po preklinjanju'; *napiti* 'ob pitju povedati določeno besedilo' (nov pomen), podobno je *odpiti*; *odzdraviti* 'pozdraviti nazaj'; *pobesedovati* 'krajši čas besedovati'; *prehvaliti* 'preveč pohvaliti'; *vzpeteliniti se* 'začeti se peteliniti'; *začenčati* 's čenčanjem zapraviti čas'; *začenčati se* 'povedati kaj, kar ni bilo mišljeno, zaželeno'.¹⁸

V zbranem gradivu je največ primerov s predpono *za-*, precej je tudi predponskih glagolov z *o-/ob-*, nekaj manj je takih s predponami *iz-*, *na-* in *-z/-s*, še manjkrat pa nastopajo predpone kot npr. *do-*, *pri-*, *raz-*, *vz-*. Oglejmo si nekaj primerov za najpogostejše predpone:

a) do-: *dogovoriti, dogovoriti se, doklicati, domeniti se, dopovedati, doreči* *dovprašati*;

b) iz-: *izbrbljati, izbrundati, izcediti, izciganiti, izčeljustati, izklepetati, izmencati, izpsovati se, izšepetati, izustiti*;

c) na-: *nabajati, nabrenkati, načebljati, načebljati se, nadrdrati, nagobezdati, nakleti se, namleti, napiti, naščuvati*;

č) o-: *obrenkati, očenčati, ogovoriti, ogristi, ojezikati, okregati, opsovati, ozmerjati, ožreti*;

d) ob-: *obdelati, obgodrnjati, oblajati, obnergati, obrekovati, obtožiti, obžirati*;

e) od-: *odbrenkati, oddeklamirati, oddrdrati, odgovarjati, odmoliti, odmrirati, odpiti, odpridigati, odzdraviti*;

f) po-: *pobahati se, pobesedovati, počebljati, podebatirati, podražiti, pojo-kati, pokramljati, pošepniti, požlobudrati; spovedati se, sporeči se*;

g) pre-: *pregodrnjati, pregovoriti, prehvaliti, preklepetati, preprosiiti; spregovoriti, sprekleti*;

h) pri-: *pričrniti, pridati, prigodrnjati, priklicati, prišepniti, priščebetati*;

i) raz-: *razblebetati, razčenčati, razklepetati, razkramljati se, razpredati, razustiti*;

j) vz-: *vzbruhniti, vzkipeiti, vzklikniti, vzpeteliniti se, vzrohneti*;

k) z-/s-: *zboznati, zdeklamirati, zgovoriti se, znarekovati, zrogoviliti; shujskati, sklicati, sklobasati, spleteničiti*;

¹⁸ Prim. M. Hajnšek Holz, O pomenu slovenskih predpon. *SSJLK XIV*, Ljubljana 1978, 33–58.

l) *za-*: *zabasirati, začenčati, zadeklamirati, zagovoriti se, zahudičati, zakramljati se, zanosljati, zapridigati, zarogati se, zašušljati, zatrmoglaviti, zažvrgoleti.*

6 Sklep

Uvodni del prispevka povzema nekatere zanimivejše, predvsem teoretične, razvrstitve govornih dejanj v povezavi z glagoli rekanja. Osrednji del predstavlja razvrstitev zbranih glagolov rekanja iz SSKJ: tako na glagole rekanja v ožjem smislu in glagole rekanja v širšem smislu (s podskupinami), sledi prikaz tematskih skupin glede na pomene oz. razlage in uporabljene kvalifikatorje, glagoli pa so obravnavani tudi glede na besedotvorne postopke.

Pri razvrščanju zbranih glagolov v skupine so se pokazale nekatere nedoslednosti pri redakciji slovarskih sestavkov (*čebljati* in *čebrnjati* sta brez kvalifikatorja, čeprav v pomenu 'govoriti' nista nevtralna, ponekod so primeri nejasni, saj ne moremo ugotoviti, ali gre za govorjenje ali samo za oglašanje, nedosleden je zapis dvoustničnega *u*). Nedoslednost oz. neenotnost je razumljiva, saj je delo za slovar trajalo več kot dvajset let, uredniki pa niso vedno imeli na voljo enotnih navodil za urejanje geselskih člankov.

Vir

Slovar slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana, 1994.

Navedenke

- AUSTIN, J. L. 1990: *Kako napravimo kaj z besedami*. Ljubljana.
GREŃ, Z. 1994: *Semantyka i składnia czasowników oznaczających akty mowi w języku polskim i czeskim*. Varšava.
KUNST GNAMUŠ, O. 1984: *Govorno dejanje – družbeno dejanje. Komunikacijski model jezikovne vzgoje*. Ljubljana.
ŠOLTYS, O. 1983: *Verba dicendi a metajazyková informace*. Praga.
TOPORIŠIČ, J. 1991: *Slovenska slovnica. Pregledana in razširjena izdaja*. Maribor.
TOPORIŠIČ, J. 1996: *Slovenski jezik in sporočanje I*. Maribor.

Verbs of Saying in the Dictionary of Standard Slovenian

Summary

The introductory part of the article discusses several typologies of speech acts, while the core part focuses on verbs of saying and their presentation in the Dictionary of Standard Slovenian. In traditional grammars the verbs of saying are often treated together with verbs of thinking, since they share syntactic as well as semantic features. The corpus material for the presentation was compiled from the single-volume edition of the Dictionary with the aim to give a systematic overview of the collected verbs. According to the explanations and the illustrative material given in the Dictionary verbs of saying can be divided into two large groups: verbs of saying in the strict sense and verbs of saying in the broad sense. The verbs that belong to the first group denote speech activities (i.e. production of sounds), while the verbs from the second group may denote thinking, moving, making gestures or behaving in a particular way, together with speech activities. Verbs of saying can also be grouped on the basis of other features, such as specific way of pronunciation, onomatopoeic origin, word-formation processes involved, etc. A thorough analysis of verbs of speaking might be useful for compilation of a synonym dictionary and for new (or revised) editions of the Dictionary of Standard Slovenian.